

Ewa Kumik*
Łódź

Rodzina ważnym środowiskiem w rozwoju muzycznym dziecka

Family as an important environment in musical development of a child

Rodzina w warunkach każdego społeczeństwa stanowi podstawą i zarazem powszechną formę życia społecznego. W ramach swojego funkcjonowania sprawuje ona nie tylko opiekę nad dzieckiem, lecz przekazuje mu podstawowe wzory społecznego zachowania, a także wprowadza w obowiązujące systemy wartości. To właśnie w rodzinie dziecko uczy się podstawowych form i zachowań społecznych, których znaczenie staje się ważne nie tylko dla funkcjonowania rodziny, ale przede wszystkim dla jego własnego rozwoju, a w konsekwencji i dla późniejszego uczestnictwa dziecka w całokształcie życia publicznego.

Rodzina poprzez zamierzone oddziaływania oraz przez wzory osobowe rodziców przyczynia się do fizycznego, psychicznego i społecznego rozwoju dziecka. Dzięki temu przygotowuje je do samodzielnego życia w społeczeństwie, które podejmie ono w przyszłości jako człowiek dorosły. Równocześnie rodzina przekazuje dziecku wartości, wzory zachowań i obyczaje kulturowe społeczeństwa¹. Rodzina jest najważniejszym środowiskiem, w którym

* dr, Akademia Muzyczna im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi, Katedra Edukacji Muzycznej

¹ M. Ziemska, *Wpływ przemian funkcji rodziny na socjalizację dzieci*. W: *Rodzina i dziecko*, M. Ziemska (red.), Warszawa: PWN 1986, s. 229-230.

dziecko wzrasta i rozwija się, jest też podstawowym realizatorem i gwarantem praw dziecka. Według Wincentego Okonia na wychowanie w rodzinie składają się czynności opiekuńczo-pielęgnacyjne względem dzieci, a także czynności z zakresu wychowania fizyczno-zdrowotnego, umysłowego, moralno-społecznego, religijnego i estetycznego. Wychowanie obejmuje także aktywność i działalność własną dzieci, która stopniowo obejmuje wykonywanie różnorodnych zadań².

Rodzina stanowi podstawową formę opieki nad dzieckiem od jego urodzenia aż do uzyskania samodzielności. To właśnie w rodzinie dziecko zdobywa swoje pierwsze doświadczenia społeczne, uczy się określonych zachowań, norm postępowania, poznaje różnorodne wzorce zachowań, a także rozwija swoją osobowość, indywidualność i psychikę. Rodzice są pierwszymi opiekunami, nauczycielami i wychowawcami. Każda rodzina ma swój indywidualny, charakterystyczny dla siebie styl, sposób życia wewnątrzrodzinnego, sposób wyrażania uczuć, wyobrażeń, okazywania sobie wzajemnego zrozumienia i stosunku do innych osób z zewnątrz³.

Rodzina jako podstawowa grupa społeczna

Rodzina to najstarsze i chronologicznie pierwsze środowisko życia człowieka. Stanowi naturalny komponent społeczeństwa, dlatego też uwarunkowana jest historycznie i kulturowo. Z jednej strony zachowuje bowiem ciągłość istnienia, a z drugiej strony podlega ustawicznej ewolucji. Zmienia się na przestrzeni wieków, podejmuje nowe zadania, odchodząc jednocześnie od wcześniejszych struktur i pełnionych przez siebie funkcji. Biorąc pod uwagę różnorodność form życia rodzinnego i zmienność pełnionych

² W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2007, s. 472.

³ E. Kumik, *Rola rodziny w kształtowaniu rozwoju muzycznego dziecka*. W: *Muzyka w przestrzeni edukacyjnej – wyzwania i inspiracje*, R. Majzner (red.), Bielsko-Biała: Akademia Techniczno-Humanistyczna 2015, s. 151-163.

przez rodzinę funkcji, starania zmierzające do sformułowania jednoznacznej definicji rodziny napotykać na trudności⁴. Stąd też wieloznaczność definicji.

O rodzinie mówi się często jako środowisku, grupie społecznej, grupie pierwotnej, czy instytucji. Według Marii Ziemskiej rodzina jest „małą naturalną grupą społeczną, w której centralnymi rolami są role matki i ojca, stanowiące całość względnie trwałą, podlegającą dynamicznym przekształceniom, opartą na zastanych tradycjach społecznych oraz nowotworzonych własnych obyczajach”⁵. Wincenty Okoń podaje, że rodzina to „mała grupa społeczna składająca się z rodziców, ich dzieci i krewnych; rodziców łączy więź małżeńska, rodziców z dziećmi więź rodzicielska, stanowiąca podstawę wychowania rodzinnego, jak również więź formalna określająca obowiązki rodziców i dzieci względem siebie”⁶. Podobnie Józef Rembowski określa rodzinę jako „małą i jednocześnie pierwotną grupę o swoistej organizacji i określonym układzie ról między poszczególnymi członkami, związaną wzajemną odpowiedzialnością moralną, świadomą własnej odrębności, mającą swe tradycje i przyzwyczajenia, zespoloną miłością i akceptującą się nawzajem”⁷. Stosunek rodziców do dzieci, wyrażający się we właściwych postawach wychowawczych, takich jak: akceptacja, współdziałanie czy poszanowanie praw, jest czynnikiem wpływającym efektywnie na wynik pracy wychowawczej. Stosunki łączące dziecko z rodzicami to bogate źródło doświadczeń, na podstawie których zaczyna się kształtować jego stosunek do innych ludzi. Prawdziwym szczęściem dziecka jest możliwość odwoływania się do rodziców zawsze wtedy, kiedy tego potrzebuje. Pozytywne postawy

⁴ R. A. Podgórski, *Socjologia Wczoraj Dziś Jutro*, Rzeszów: „Fosze” 2006, s. 222.

⁵ M. Ziemska, *Rodzina a osobowość*, Warszawa: Wiedza Powszechna 1975, s. 36.

⁶ W. Okoń, *Nowy słownik ...*, s. 355.

⁷ J. Rembowski, *Więzi uczuciowe w rodzinie*, Warszawa: PWN 1979, s. 83.

rodziców, respektujące potrzeby, pragnienia i zainteresowania dziecka, z pewnością pomagają mu odnaleźć się w otaczającym świecie⁸.

W każdym społeczeństwie rodzina jest podstawową komórką, która wśród licznych zadań i funkcji zaspokaja potrzeby swych członków i zapewnia warunki do ogólnego rozwoju. Każdy człowiek jest jedyny w swoim rodzaju, jest niepowtarzalny, dlatego też rodzina, która jest żywym organizmem składającym się z ludzi ma charakter wyjątkowy. Rodzina musi odkryć, co dla niej jest ważne i wartościowe, a następnie realizować to w życiu. Każda wypracowuje swój system wartości, który jest cenny szczególnie dla wszystkich jej członków. Solidarne przeżywanie ich integruje członków rodziny i daje poczucie bezpieczeństwa. Wspólna hierarchia wartości pomaga w podejmowaniu rozsądnych decyzji w życiu codziennym. Rodzice muszą być jednak świadomi, że dziecko będzie przyjmowało oraz akceptowało wartości i normy tylko wtedy, gdy oni będą świadczyli własnym przykładem, że dana wartość ma dla nich istotne znaczenie. Rodzice przekazując dziecku określone wartości uczą je samodzielności i przygotowują do dorosłego życia. Wartość wychowawcza w rodzinie zależy w dużym stopniu od kultury osobistej i kultury pedagogicznej rodziców. Osobista wyraża się głównie we wzajemnych relacjach między rodzicami i członkami rodziny, w ich zainteresowaniach i sposobie spędzania czasu wolnego. Rodzina pełni ważną rolę w pielęgnowaniu i promowaniu zwyczajów. Jakość przeżywania ważnych dni decyduje o wewnętrznej kulturze rodziny. Obchodzone święta rodzinne, czy religijne są okazją do spotkań członków rodziny, wspólnych rozmów, a także wymiany różnych zainteresowań. Mówiąc o kulturze pedagogicznej należy mieć na myśli zdolności i umiejętności do reagowania w sytuacjach wychowawczych zgodnie z potrzebami dziecka. Ma ona więc ścisły związek ze zdolnościami do prawidłowego

⁸ E. Kumik, *Rola środowiska rodzinnego w kształtowaniu przyszłej kariery zawodowej muzyka*. W: *Edukacja Jutra. Aspekty edukacji szkolnej*, K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz (red.), Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza „Humanitas” 2014, s. 193-203.

zachowania się rodziców w stosunku do swoich dzieci. Zdolności te określane są poprzez wiedzę i system wartości, normy i sposoby zachowania jednostki. Poza tym istotna jest świadomość celów wychowania i umiejętności działania wychowawczego⁹.

W ramach ogólnej kultury życia społecznego rodzina tworzy własne środowisko kulturowe. Według Ady Rusieckiej „rodzina pełni ważną rolę wzorotwórczą w wychowaniu nie tylko do czasu wolnego, ale także do uczestnictwa w kulturze. Ważna jest jej rola w kształtowaniu zainteresowań dzieci. Kulturotwórcza rola rodziny w rozwijaniu zainteresowań sprzyja rozwojowi osobowości dziecka i wprowadza je w świat wartości kulturalnych”¹⁰.

Zainteresowania muzyczne a rozwój muzyczny dziecka

Pojęcie rozwoju ma bardzo szerokie znaczenie i jest różnie interpretowane. Zdaniem Wincentego Okonia rozwój to „proces polegający na występowaniu w danym przedmiocie określonych zmian ilościowych i jakościowych. Rozwój jest procesem przemian następujących pod wpływem wzajemnego oddziaływania na siebie czynników wewnątrzprzedmiotowych i środowiskowych”¹¹. Zdaniem Marii Żebrowskiej „rozwój polega na stopniowym kształtowaniu się różnych procesów i trwałych właściwości psychicznych w toku działalności samego dziecka w określonych warunkach i dzięki wychowawczemu oddziaływaniu osób dorosłych na dziecko. Poziom inteligencji dziecka, jego pamięci, wyobraźni, procesów myślenia, kierunek zainteresowań, cechy woli i charakteru nie są punktem wyjścia, lecz produktem rozwoju i kształcenia; zależą one w dużej mierze od tego właśnie jak w procesie wychowania pokierujemy własną działalnością dziecka”¹².

⁹ M. Grochociński, *Kultura pedagogiczna rodziców*. W: *Rodzina i dziecko ...*, s. 300.

¹⁰ A. Rusiecka, *Rola rodziny w kształtowaniu wartości kulturalnych dziecka*, Słupsk: Wydaw. Pomorskiej Akademii Pedagogicznej 2006, s. 155.

¹¹ W. Okoń, *Nowy słownik ...*, s. 360.

¹² M. Żebrowska, *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Warszawa: PWN

Specyfika życia rodzinnego, na którą składa się zespół wzajemnie ze sobą powiązanych elementów, określa w dużym stopniu kierunek i szanse rozwoju dziecka. O tym, czy i w jakim stopniu wykorzystana ono możliwości swojego rozwoju, czy jego dzieciństwo będzie okresem bezpiecznym i radosnym decydują rodzice. Rodzice powinni stworzyć swoim pociechom optymalne warunki wrażliwości. Ważne jest, aby od najmłodszych lat życia dzieci, baczenie je obserwowali i poświęcali im odpowiednio dużo czasu. Rodzice są bowiem pierwszymi organizatorami życia dziecka. To od ich wrażliwości zależy rodzaj kontaktu małego człowieka z muzyką. Twórca Instytutu Kształcenia Talentów Shinichi Suzuki powiedział, że: „żaden ptak nie rodzi się dobrym ani złym śpiewakiem. Jeśli pisklę ma dobrego nauczyciela, nauczy się wydawać dźwięki równie pięknie jak on. Jeżeli zetknie się z takim nauczycielem dopiero jako ptak dorosły, wychowany przez dzikich rodziców, nie odniesie sukcesu – sprawdzono to niejednokrotnie. Jest to zgodne z naturalnym wykorzystaniem życiowego potencjału”¹³. Stosunki łączące dziecko z rodzicami to bogate źródło doświadczeń, na podstawie których zaczyna się kształtować jego stosunek do innych ludzi.

W procesie kształtowania osobowości dziecka nie może zabraknąć miejsca na kontakt ze sztuką, która jest nośnikiem wartości humanistycznych. Sztuka jest bodźcem wywołującym określone przeżycia i nastroje. Można kierować doznaniem, wpływając na rozwój sfery emocjonalnej i intelektualnej dziecka. Kontakt z dziełem sztuki wywołuje u odbiorców różne skojarzenia, pobudza ich wyobraźnię, skłania do refleksji. Wszystko to odnosi się również do muzyki, jako jednej z dziedzin sztuki. Wrażliwość na wszelkiego typu zjawiska muzyczne stanowi podstawę różnych działań, od których w dużym stopniu uzależnione jest rozwijanie muzykalności człowieka. Według rosyjskiego psychologa, Borisa Michajłowicza Tieplowa, muzykalność to zdolność do przeżywania muzyki

1979, s. 75.

¹³ S. Suzuki, *Karmieni miłością. Podstawy kształcenia talentu*, Warszawa: Centrum Rozwoju Uzdolnień 2010, s. 17.

i reagowania na muzykę. Wyróżnia on w niej czynnik emocjonalny i słuchowy, obejmujący pamięć muzyczną, poczucie rytmu, poczucie tonalne. Uważa, że „czynnikami warunkującym i istotnym dla szeroko pojętej działalności muzycznej jest nie tyle ilość, ile jakość wymienionych zdolności, która przejawia się w różnych ich połączeniach, a wszystkie te zdolności rozwijają się w procesie działalności własnej”¹⁴. Wychowanie estetyczne, które jest częścią wychowania ogólnego, obejmuje dwie strefy działania wychowawczego. Pierwsza z nich to kształtowanie kultury estetycznej, umiejętności przeżywania i oceniania dzieł sztuki, dobrego smaku estetycznego, upodobań, własnej aktywności artystycznej, twórczej i odtwórczej. Druga strefa to oddziaływanie przez sztukę na jednostkę ludzką. Bogdan Suchodolski, czołowy polski filozof i pedagog, uważa, że chcąc wykształcić postawę estetyczną trzeba jak najwcześniej wprowadzić człowieka w indywidualny kontakt z dziełami sztuki. Mówi o „wczesnej zaprawie dokonanej w okresie dzieciństwa i młodości”, a także o tym, że „złudna jest nadzieja, że człowiek dorosły nie przygotowany do kontaktowania się z dziełami sztuki w okresie szkolnym, nagle i spontanicznie, nieoczekiwanie dla siebie i dla innych nabiera w życiu późniejszym tej potrzeby i umiejętności”¹⁵. Autor zwraca także uwagę na konieczność odpowiedniego stopniowania trudności w zakresie wychowania estetycznego, gdyż naruszenie podstawowej zasady dydaktycznej może nie tylko być przeszkodą w zdobyciu pozytywnych efektów, ale także może trwale zniechęcić odbiorcę do określonej dziedziny sztuki. Jednym słowem, sztuka służy wychowaniu, a wychowanie służy sztuce. „Wychowanie przez sztukę, w tym przez muzykę, zawiera w sobie dwa istotne nurty: kształcenie estetyczne i poznawcze wartości sztuki oraz kształcenie pełnej osobowości człowieka w sferze intelektualnej, moralno-społecznej, kształtowanie

¹⁴ Z. Burowska, *Współczesne systemy wychowania muzycznego*, Warszawa: WSiP 1976, s. 10.

¹⁵ *Ibidem*, s. 12.

wyobraźni i postawy twórczej”¹⁶. Muzyka jest dziedziną sztuki, która uczestniczy w ludzkim życiu i silnie na nie oddziałuje. Jest nieodłącznym elementem aktywności dziecka od najmłodszych lat. Może być wspomagana nie tylko przez rodziców, ale także przez całe otoczenie. Japoński skrzypek i pedagog, Shinischi Suzuki, uważał, że wszystkie dzieci są jednako zdolne, a ich talent może rozwinąć się jeśli tylko będą przebywały w sprzyjającym środowisku, czyli wśród najbliższej rodziny. Często powtarzał, że „los dzieci spoczywa w rękach ich rodziców”¹⁷ oraz „tam gdzie jest miłość, wiele można osiągnąć”¹⁸.

Znany instrumentalista jazzowy, psycholog i pedagog muzyki Edwin E. Gordon, badający uzdolnienia muzyczne u dzieci od najwcześniejszych chwil życia uważa, że do przeciętnego noworodka rodzice częściej mówią niż śpiewają. Znacznie rzadziej słyszy też ono muzykę niż mowę. W wyniku tego dziecko nie ma okazji do przyswajania sobie dźwięków muzyki, tak jak mowy. Jego zdolność do rozwijania paplaniny muzycznej zostaje – według autora – zahamowana. „Dziecko musi doświadczać bogatych i różnorodnych prezentacji muzycznych zanim ukończy osiemnasty miesiąc życia, aby w późniejszym nieco wieku rozwinąć potrzebną do nauki muzyki gotowość.[...] Przeciętne małe dziecko od czasu do czasu słucha muzyki nadawanej przez media i raczej rzadko ma okazje odbierać ją na żywo”¹⁹. Edwin E. Gordon uważa, że tak jak dzieci uczą się mówić, tak powinny uczyć się śpiewać.

Formy aktywności muzycznej

Wśród różnych instrumentów muzycznych głos ludzki uważany jest za jeden z najstarszych a zarazem najbliższych człowiekowi. Po pierwszym krzyku noworodka, dającym „znak życia”, głos

¹⁶ A. Zwoliński, *Dźwięk w relacjach społecznych*, Kraków: WAM 2004, s. 430.

¹⁷ S. Suzuki, *Karmieni miłością ...*, s. 20.

¹⁸ Ibidem, s. 74.

¹⁹ E. E. Gordon, *Umuzycznienie niemowląt i małych dzieci*, Kraków: ZamKor 1997, s. 9.

pozostaje dla niego najważniejszym środkiem porozumiewania się. Krzyk, gaworzenie w trakcie rozwoju prowadzą do śpiewu. „Zanim jednak dziecko nauczy się mówić jego komunikowanie się z matką odbywa się poprzez niewerbalne wokalizacje”²⁰.

Śpiew, jako aktywność i umiejętność muzyczna, jest jednym z podstawowych i najważniejszych wymiarów rozwoju muzycznego człowieka²¹. Piosenka jest jedną z podstawowych form ekspresji dziecka, najłatwiejszym utworem muzycznym. Dzięki piosence dziecko uczy się nie tylko treści, ale także rozwija wyobraźnię, wzbogaca świat swoich uczuć, pogłębia zasób słownictwa, wyrabia w sobie postawę estetyczną. Nastrój i charakter jakie towarzyszą piosence wpływają pozytywnie na zachowanie dziecka, wzmagają jego aktywność, która przenosi się często na inne dziedziny funkcjonowania. Teksty piosenek zgłębiają wiedzę o świecie i otoczeniu, kształtują uczucia. Śpiew ma też dobry wpływ na rozwój fizyczny dziecka: wzmacnia aparat głosowy, rozwija klatkę piersiową, dotlenia organizm, wyzwalając naturalną potrzebę ekspresji, wpływa dodatnio na system nerwowy²². Podczas wspólnego śpiewu z rodzicami, rodzeństwem dziecko uczestniczy we wspólnym działaniu, co z kolei ma wpływ na kształtowanie współpracy z innymi oraz funkcjonowania w społeczności.

Ruch jest naturalną potrzebą nie tylko małego dziecka, ale także każdego człowieka i wpływa na jego rozwój fizyczny oraz psychiczny. Może być on formą wyrażania siebie, swoich ekspresji, uczuć, ale i muzyki samej w sobie, jej tempa, dynamiki, barwy. Stanowi dominującą rolę w wychowaniu muzycznym małego dziecka. „Zabawy i gry ruchowe stanowią jedną z najbardziej

²⁰ B. Kamińska, *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży – ich poziom, rozwój i uwarunkowania*, Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina 1997, s. 20.

²¹ Ibidem, s. 10.

²² D. Malko, *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Warszawa: WSiP 1990, s. 30.

interesujących form zabawowych dzieci. Wyrabiają umiejętność w określaniu odległości, ciężaru, wytrzymałości, bystrego pojmowania istoty zjawisk. Zabawy ruchowe rozwijają pamięć i twórczą wyobraźnię dziecka²³. Praca nad ekspresją dziecka obejmuje dwa podstawowe kierunki: rozwijanie swobodnej ruchowej wypowiedzi dziecka, które będzie zainspirowane piosenką, bajką lub opowiadaniem oraz przemyślane działanie dążące do uregulowania ruchów względem rytmu muzyki. Zabawy ruchowe można podzielić na:

- zabawy ruchowe ze śpiewem – na które składają się: zabawy ilustracyjne, które mają na celu przedstawienie treści piosenki za pomocą ruchu, zabawy rytmiczne, które polegają na odwzorowaniu rytmu śpiewanej piosenki za pomocą ruchu, podskoków, klaskania, tupania lub skłonów oraz zabawy taneczne, w których stosowane są proste układy taneczne;
- zabawy ruchowe przy akompaniamencie instrumentu – polegają na zespoleniu muzyki z ruchem. Dzieci reagują ruchem na zmiany w dynamice, tempie, rytmie, artykulacji i barwie utworu. Muzyka w całości kieruje przebiegiem danej zabawy²⁴.

Zabawy ze śpiewem i muzyką wnoszą wiele radości, wprawiają w dobry nastrój, przyciągają i pobudzają do działania nawet najbardziej bierne jednostki. Tego typu zabawy kształcą, uwrażliwiają, umuzykalniają i podnoszą ogólną kulturę²⁵. Maria Przychodzińska-Kaciczak twierdzi, iż „ruch przy muzyce to następny nader ważny sposób kształcenia muzycznych, ruchowych, ale też i ogólnych dyspozycji dziecka. Jest to również wyjście od

²³ R. Trzeźniowski, *Gry i zabawy ruchowe*, Warszawa: Sport i Turystyka 1987, s. 5-6.

²⁴ D. Malko, *Metodyka wychowania ...*, s. 44, 49.

²⁵ E. Kumik, *Postawy rodzicielskie a osiągnięcia muzyczne uczniów. W: Wartości w muzyce. Zarys współczesnych kierunków badań nad wartościami w muzyce*, tom 3, J. Uchyła-Zroski (red.), Katowice 2010: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 294–302.

naturalnych dziecięcych potrzeb, wszak wszystkim zabawom najmłodszych towarzyszy ruch, w ruchu realizowany jest rytm ...²⁶.

Ważną formą w rozwoju muzycznym dzieci jest gra na prostych instrumentach perkusyjnych dzięki której uwalniają się one na barwę, brzmienie, wyrabiają poczucie rytmu. Kontakt z taką formą zabawy jest czymś bardzo atrakcyjnym dla dzieci, wywołuje radość, entuzjazm i wzmożoną aktywność. Zainteresowanie dźwiękiem, jego brzmieniem i sposobem jego wydobycia można zaobserwować już u niemowlęcia. Wśród pierwszych zabawek największym zaciekawieniem cieszą się różne grzechotki, piszczałki, dzwoneczki. Z wielkim entuzjazmem dzieci wybierają swoje pierwsze rytmy łyżkami i pokrywkami od garnków. Z uporem i radością potrafią kilka razy zamykać i otwierać drzwi skrzypiących szafek. Rodzice powinni pozwolić dziecku na poszukiwanie fascynującej krainy dźwięków. Interesującym zajęciem dla dzieci jest tworzenie własnych instrumentów perkusyjnych, przy powstawaniu których wykorzystują puste butelki, kubeczki po jogurtach, rolki po papierze czy pudełka. Różne przedmioty mogą być wypełnione grochem, piaskiem, kamykami, koralikami, szklanki napełnione różną ilością wody itp. Wszystkie takie działania wzbogacają doświadczenia słuchowe dziecka, pobudzają jego zainteresowania i chęć poszukiwań nowych źródeł brzmień. W zabawach z dzieckiem należy też stosować efekty dźwiękowe wydobytych z własnego ciała tj.: tupanie, klaskanie, uderzanie o uda, cmokanie itp.

Kolejną ważną formą aktywności muzycznej jest słuchanie muzyki, które uczy umiejętności skupienia i skoncentrowania uwagi na czynności słuchania, a także pozwala dziecku na wyciszenie się oraz relaks. Współczesny świat nie sprzyja rozwojowi wrażliwości słuchowej człowieka – zwłaszcza w dużych miastach. Na wrażliwość słuchową negatywnie wpływają m.in.: nieustanny

²⁶ M. Przychodzińska-Kaciczak, *Dziecko i muzyka*, Warszawa: Nasza Księgarnia 1974, s. 110.

szum pojazdów, hałas, dźwięki płynące z odbiorników radiowych czy telewizyjnych. Jedną z podstawowych form kształtujących zdolność aktywnego słuchania muzyki są ćwiczenia w spostrzeganiu i odróżnianiu zjawisk akustycznych w przyrodzie i otoczeniu. Chodzi tu o znane dzieciom odgłosy np. czajnika, dźwięku kluczy, szczekanie psa, ale też o dźwięki pochodzące z nowych źródeł (szczególnie dźwięki instrumentów)²⁷. Szczególnie ważne jest obcowanie dzieci z muzyką żywą, umożliwiającą bezpośredni kontakt z wykonawcą i instrumentem.

Zakończenie

U każdego dziecka rozwój muzyczny przebiega w inny sposób. Stąd też najistotniejsze jest, aby w pierwszym etapie rodzice, a w późniejszych nauczyciele, potrafili organizować kontakt dziecka z muzyką, dostarczając mu bodźców stymulujących ten rozwój. Ważnym zadaniem dla rodziców jest dostrzeżenie zdolności muzycznych u swojego dziecka i odpowiedzialne pokierowanie ich rozwojem. Zrozumienie, akceptacja i czas poświęcony dzieciom przez rodzinę, wpływają korzystnie na kształtowanie zainteresowań muzycznych. Rodzice nie muszą być profesjonalnymi muzykami, aby umuzykalniać swoje dziecko. Wystarczy, że świadomie używają swojego głosu, starają się w miarę poprawnie śpiewać, swobodnie poruszają się w rytm muzyki, lubią słuchać muzyki. Rodzice powinni stworzyć swoim pociechom optymalne warunki do rozwoju. Ważne jest, aby od najmłodszych lat życia bacznie obserwowali swoje dzieci i poświęcali im odpowiednio dużo czasu. Rodzice są bowiem pierwszymi organizatorami życia dziecka. To od ich wrażliwości zależy rodzaj kontaktu dziecka z muzyką.

Bibliografia

- Burowska Z., *Współczesne systemy wychowania muzycznego*, Warszawa 1976.
- Gordon E. E., *Umuzykalnienie niemowląt i małych dzieci*, Kraków 1997.

²⁷ D. Malko, *Metodyka wychowania ...*, s. 66.

- Grochociński M., *Kultura pedagogiczna rodziców*, [w:] *Rodzina i dziecko*, M. Ziemska (red.), Warszawa 1986.
- Kamińska B., *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży – ich poziom, rozwój i uwarunkowania*, Warszawa 1997.
- Kumik E., *Postawy rodzicielskie a osiągnięcia muzyczne uczniów*, [w:] *Wartości w muzyce. Zarys współczesnych kierunków badań nad wartościami w muzyce*, tom 3, J. Uchyła-Zroski (red.), Katowice 2010.
- Kumik E., *Rola środowiska rodzinnego w kształtowaniu przyszłej kariery zawodowej muzyka*, [w:] *Edukacja Jutra. Aspekty edukacji szkolnej*, K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz (red.), Sosnowiec 2014.
- Kumik E., *Rola rodziny w kształtowaniu rozwoju muzycznego dziecka*, [w:] *Muzyka w przestrzeni edukacyjnej – wyzwania i inspiracje*, R. Majzner (red.), Bielsko-Biała 2015.
- D. Malko, *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Warszawa 1990.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2007.
- Podgórski R. A., *Socjologia Wczoraj Dziś Jutro*, Rzeszów 2006.
- Przychodzińska-Kaciczak M., *Dziecko i muzyka*, Warszawa 1974.
- Rembowski J., *Więzi uczuciowe w rodzinie*, Warszawa 1979.
- Rusiecka A., *Rola rodziny w kształtowaniu wartości kulturalnych dziecka*, Słupsk 2006.
- Suzuki S., *Karmieni miłością. Podstawy kształcenia talentu*, Warszawa 2010.
- Trześniowski R., *Gry i zabawy ruchowe*, Warszawa 1987.
- Ziemska M., *Rodzina a osobowość*, Warszawa 1975.
- Ziemska M., *Wpływ przemian funkcji rodziny na socjalizację dzieci*, [w:] *Rodzina i dziecko*, M. Ziemska (red.), Warszawa 1986.
- Zwoliński A., *Dźwięk w relacjach społecznych*, Kraków 2004.
- Żebrowska M., *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Warszawa 1979.

Streszczenie

Rodzina jest środowiskiem, które najpełniej zaspokaja potrzeby dziecka, zapewnia mu najlepszą opiekę i najkorzystniejsze warunki rozwoju. Ma ona ogromny wpływ na postawy i potrzeby dziecka, a także sposób

ich zaspokajania. Dzięki stawianym dziecku wymaganiom rodzina wpływa również na rozwój zdolności i umiejętności oraz poziom osiągnięć dziecka. Rodzice nie muszą być profesjonalnymi muzykami, żeby kształtować zainteresowania muzyczne dzieci. Wystarczy, że stworzą odpowiednie warunki i atmosferę do rozwoju muzycznego.

Słowa kluczowe: rodzina, formy aktywności muzycznej, rozwój muzyczny dziecka

Abstract

The family is an environment that most fully meets the needs of a child, give it the best care and the most favourable conditions for development. A family has a huge influence on the attitudes and needs of a child, and also the way of their fulfilment . The requirements that a child faces within a family affects also the development of skills and abilities and the level of personal achievements.

Keywords: family, family environment, musical development of a child